

VEJLEDNING TIL ELEMENTREGISTRERING (under udarbejdelse)**Identifikation:**

Elementnr.	Nummereres automatisk.
Elementtype	Elementets type vælges ved oprettelse. Hvis elementet har haft flere funktioner/anden status, men bebyggelsen er den samme, nævnes det i anden status (ex under Trap). Kun hvis der i forbindelse med elementets ”anden status” er sket en væsentlig ændring/tilføjelse i bygningsmassen oprettes elementet som flere elementtyper.
Sogn	Sogneliste: Æ, Ø, Å: Kan kun hentes, når ”shift” holdes nede (skyldes browseren). Kontroller en ekstra gang, at det rette sogn er valgt! Hvis der er foretaget ændringer i en sognegrænse benyttes den gældende sogneinddeling. Under det enkelte element anføres det, hvilket sogn det tidligere har hørt under.
Herred	Vælges automatisk, når sognet er valgt.
Kommune	Vælges automatisk, når sognet er valgt.
Ejerlav	Endnu ikke afklaret.
Stednavn	Skal referere til det geografiske sted, elementet er placeret. Det kunne typisk være navnet på den landsby, elementet er beliggende i. Hvis der fx er tale om en enestegård, er bebyggelsesnavnet lig med elementnavnet. Hvis der derimod fx er tale om en mølle, som kan knyttes til en bebyggelse fx en landsby eller en samling af gårde/huse, skal navnet på bebyggelsen anføres (husk det, da det ellers bliver meget vanskeligt senere at finde elementet igen). Hvis det kun er muligt at lokalisere elementet på sogneniveau, anføres sognenavnet som bebyggelsesnavn, så bebyggelsesnavnet fx bliver ”I Xx Sogn”. I de tilfælde, hvor et element kan knyttes til et større område ved hjælp af kort, vælges det stednavn elementet kan knyttes til. Det gøres for at undgå, at stednavnet bliver det sammen som elementnavnet.
Elementnavn	Elementets navn. Hvis der er tale om et elementnavn, der knytter sig til et nærliggende stednavn, henvises der til det geografiske sted, og der skal bruges stort begyndelsesbogstav for stednavnet og lille begyndelsesbogstav for elementnavnet – fx Ørum kirke. Hvis det er et navn angivet i Trap eller andet sted, skal begyndelsesbogstavet med stort – fx Ørum Mølle. Hvis der er tale om et navngivet element, anføres blot dette navn og ikke typen – fx Ørum.
Befolkningsbeskrivelse	Noter oplysningerne om befolkningen fra Trap 2 om erhverv og evt. religiøse retninger, der præger sognet.
Funktionen ”Hent forrige værdier”	Henter oplysninger om det sogn (+ herred og kommune) og bebyggelsesnavn, der sidst er valgt og gemt. Hvis man fx har korrigeret i oplysningerne for et element og gemt uden at rette i oplysningerne knyttet sognelisten, vil oplysningerne <u>ikke</u> blive opfattet som ”forrige værdier”. Her vil det stadig være den på sognelisten sidst valgte og gemte oplysning, der fremkommer. Tjek derfor det valgte sogn en ekstra gang, når funktionen benyttes i forbindelse med rettetarbejde og de øvrige udgaver af Trap!

Kilde(r):

Trap 5	I første omgang sættes et flueben ved Trap 5. Hvis elementet desuden er anført i Trap 4, skal der efterfølgende også sættes et flueben her. Hvis elementet første gang optræder i Trap 4, sættes der blot et flueben her etc. Tilsvarende med de øvrige kilder.
Trap 4	
Trap 3	
Trap 2	
Trap 1	
Henrik Petersen: De danske Landbrug	
C. Christensen (Hørsholm): Agrarhistoriske Studier	
Danmarks Stednavne	
Andet materiale	Der sættes et flueben her, hvis der er benyttet en anden registrering eller andre kilder end de ovenfor anførte – fx Kort.
Navn andet materiale	Hvis der er krydset af i ”andet materiale”, noteres navnet på dette materiale – fx AB1939.

Generelle oplysninger:

Andet navn	Anføres kun, hvis der er tale om et helt andet navn (<i>og ikke blot en lidt anden stavemåde</i>). Hvis oplysningen stammer fx Trap 4, anføres kilden: ”(Trap 4)”. Skal skrives!
Anlæggelse/oprettelse	Her anføres det, hvornår elementer er anlagt. Kun til tal! – fx <i>omkring</i> skrives nede i noten til anlæggelse. For nogle elementer vil det fx kun være muligt at komme med et meget upræcist anlæggelsestidspunkt (for landsbyer vedkommende eksempelvis 1100-tallet/tidlig middelalder).
Nævnt første gang	Refererer til det år, hvor elementet første gang optræder i en kilde. Det vil i Trap 5 typisk stå lige efter bebyggelsesnavnet (ofte i parentes). Hvis der er en stjerne foran tallet, er kilden ikke bevaret i original, men årstallet medtages alligevel. Nogle gange vil der være større uoverensstemmelser mellem bebyggelsesnavnet og det navn, der reelt er nævnt i en tidlig kilde. Anfør i så fald det nævnte navn i parentes. Hvis der er unøjagtige tidsangivelser fx 1414 <u>eller</u> 1416 skrives det 1414/1416. Hvis der er anført forskellige årstal i Trap 1-5, noteres det år, der er nævnt i Trap 5 (de tidligere udgaver rummer typisk mindre detaljerede oplysninger). Hvis året stammer fra andet end Trap 5, skriv fx ”(Trap 4)”.
Nedlæggelse	Også nedlagte elementer skal registreres. Såfremt elementet er nedlagt, skrives <i>ja</i> og hvis tidspunktet nævnes, noteres det (eller det omtrentlige tidspunkt).
Anden/delvis anden status Trap 5	Det noteres, hvis elementet tidligere har haft eller senere får en anden status (=funktion) end anført i den valgte elementtype. Et eksempel kunne være, at der i en skole oprettes et bibliotek. Såfremt den tidligere status har/må forventes at have afsat sig <u>væsentlige</u> spor i bygningsmassen oprettes der endvidere et element af denne type.
Anden/delvis anden status Trap 4	
Anden/delvis anden status Trap 3	
Anden/delvis anden status Trap 2	
Anden/delvis anden status Trap 1	
Anden/delvis anden status Henrik Petersen	
Anden/delvis anden status kort/andet materiale	Det noteres her, hvis elementet på det kartografiske materiale eller andre registreringer har en anden status end registreret i det topografiske materiale.

Fundet på kort

Kortene undersøges systematisk, således at et felt der ikke er afkrydset kan ses som udtryk for, at elementet ikke kan genfindes på det pågældende kort. **Det er bebyggelsen, der afkrydses efter. Findes bebyggelsen på alle kort, men funktionen kun står nævnt på fx MB, skrives der i kolonnen Bemærkninger til kartografisk materiale: "ingen funktion på 4cm"!**

Minorerede sognekort	Markeres, når elementet er genfundet på et af disse kort.
Målebordsblade 1930-40erne	Markeres, når elementet er genfundet på et af disse kort.
Målebordsblade 1870-80erne	Markeres, når elementet er genfundet på et af disse kort.
4 cm kort ca. 1970	Markeres, når elementet er genfundet på et af disse kort.
4 cm kort ca. 1990	Markeres, når elementet er genfundet på et af disse kort.
Andet kort: Ortofotos /AB elle MB ca. 1950 / TOP10DK	Markeres, når elementet er genfundet på et af disse kort.

Bemærkninger til topografiske værker	Oplysninger fx om særlige forhold eller karakteristika fundet i de topografiske værker (primært Trap). Efter en tekst anføres den anvendte kilde i parentes fx "(Trap 4)" eller "(HP)"
Bemærkninger til kartografisk materiale	Oplysninger knyttet til benyttelse af kort. Bemærkninger til placering. Anfør i parentes, hvilket kort der er benyttet: Fx "(MB1940)". Årstallet refererer til det år, kortet sidst er rettet (kan aflæses i VisIT). Findes bebyggelsen på alle kort, men funktionen kun står nævnt på fx MB, skrives det i denne kolonne: fx "ingen funktion på 4cm"!
Ikke fundet på kort	Afkrydses, hvis elementet ikke findes på kort.

Fredede bygninger

(Registreres ikke for de enkelte elementer, men laves samlet for et område.)

Oplysningerne er indtastet på baggrund af oversigten over fredede bygninger, som findes på Kulturarvsstyrelsens hjemmeside:

http://www.kuas.dk/bygningsfredning/fredede_bygninger/index.htm. Fortegnelsen er opbygget amtsvis og herunder kommunevis.

Fredede bygninger	Logisk. Markerer at elementet eller dele af det er fredet (dvs. er at finde i oversigten over fredede bygninger på KUAS's hjemmeside).
Fredningens omfang	Kopier oplysningerne fra oversigten (lug evt. ud i årstal om opførelsesår mv. som vi allerede har registreret under elementet).
År for fredningens gennemførelse	Talkolonne. Skriv derfor kun tal.
År for fredningens gennemførelse - Note	Tekstfelt, hvor året for en evt. udvidelse mv. kan anføres.

Om "notefelterne"

Ved alle talkolonner er der samtidig et såkaldt notefelt (en kolonne med samme overskrift med slutningen "- note")

Mens talkolonnerne af hensyn til søgemulighederne kun må indeholde tal, må **notefelterne også indeholde bogstaver og andre relevante tegn.**

Det er hensigten at indføre flest mulige oplysninger i talkolonnerne (dvs. også at anføre tal, der kan være behæftet med en vis usikkerhed). Såfremt der er tale om et tidsrum fx 1920-21, må der derfor træffes et valg i selve talkolonnen, som er bestemt til altid at være det først nævnte tal – her altså 1920, mens hele oplysningen kan skrives i notefeltet. Hvis oplysningen derimod er "1300-tallet", må der igen træffes et valg, som er bestemt til at være midt i 1300-tallet, dvs. 1350, men den fulde oplysning indskrives i tekstfeltet.

Registrering af elementer, som går på tværs af sognegrænser

Fx jernbaner, mergelbaner mv. Disse registreres, hvor de kan knyttes til eksakte elementer – jernbaner til fx trinbræt eller station, mergelbaner fx til mergellejre. Såfremt der er uddybende oplysninger om en banestrækning, kan de skrives i bemærkningerne.

Oprettelse af elementer fra Trap, som kun kan knyttes til sogneavnet

Et eksempel kunne være, at det i Trap nævnes, at der i Xxx Sogn er en plantage. I så fald oprettes et element. Stednavnet skal "I Xxx Sogn".

Hvis formuleringen er mere upræcis – fx: "i sognet er der flere plantager" – oprettes altid to elementer:

"Plantage 1" og "Plantage 2". Nævn i bemærkningerne, at der er flere plantager i Xxx Sogn.

ELEMENTER OG KORT

Oprettelse af elementer fra kort

Gennemgå alle kort systematisk i VisIT og opret de elementer, der ikke allerede er registreret via Trap.

MB1880 + MB1930 + MB1950

- Mølle
- Teglværk
- Fattighus
- Jordemoderhus
- Smedje
- Fyr
- Vandværk
- Elværk
- Plantage: Oprettelse kun på baggrund af kort alene, hvis navnet "Plantage" indgår i stednavnet.
- Transformatorstation (MB- eller AB1950)
- Mindre rurale by
- Savværk
- Samling af gårde/huse, hvis der er et stednavn!
- Vad

4 cm kort:

- Parcelhuskvarterer
- Sommerhusbebyggelse
- Campingplads
- Havn
- Fyr
- Mølle
- Idrætsplads/hal
- Golfbane
- Dambrug

- Rensningsanlæg
- Vildtbanepæl
- Savværk
- Vandtårn
- Landingsplads
- Pumpestation
- Råstofgrav
- Fabriksområde/fabrik/erhvervsområder
- Transformatorstation
- Samling af gårde/huse, hvis der er et stednavn!
- Vad

Elementer, der ikke skal oprettes alene på baggrund af kort

- Vindkværn
- Afvandingskanal
- Sluse
- Bro
- Transformatorstation (Vejle)
- Telemast
- Losseplads
- Drivhus
- Plantager uden navn (fx nåletræer opstået i et tidligere hedearreal)

PLACERING AF ELEMENTER PÅ KORT

Det skal forsøges at afsætte de elementer, som kan genfindes på et eller flere af de benyttede kort.

Det vil langt fra være muligt at placere alle elementer på kort. Når elementerne er knyttet til et kulturmiljø, betyder det imidlertid mindre, da deres geografiske placering vil fremgå af kulturmiljøets afgrænsning. Således vil det blive oplyst, at de tilknyttede elementer befinder sig inden for polygonen kulturmiljø. **Er der usikkerhed om, hvorvidt elementet ikke ligger indenfor kulturmiljøets afgrænsning!**

Elementet placeres centralt for bebyggelsen på kortet!

LISTE OVER OG DEFINITION AF ELEMENTER

Med henblik på at lave en kobling til kulturmiljøerne er der til listen over elementer endvidere knyttet to kolonner med kulturmiljøer (type og hovedkategori). Det er hensigten, at det skal være muligt at få overblik over alle de typer af kulturmiljøer, det enkelte element kan være en del af. Ikke alle elementer har en karakter som gør, at de i sig selv udgør et kulturmiljø, hvorfor det langt fra altid vil være tilfældet at et givet element vil indgå i det/et af de anførte miljø(er). Ved elementer, der ikke i sig selv udgør - og heller ikke sammen med andre elementer indgår i - en større helhed, vil der i nedenstående liste under "Kulturmiljøer" blot være anført et spørgsmålstegn ("?").

ELEMENTER		KULTURMILJØER	
TYPE	DEFINITION OG BEMÆRKNINGER TIL OPRETTELSE	TYPE	HOVEDKATEGORI
Afvandingsanlæg	Et anlæg/system af grøfter/kanaler, som benyttes til at lede vand bort fra sumpede eller våde områder fx enge (HT, 2. udgave, A1). Hvis overhovedet anført i Trap, vil oplysningerne sandsynligvis være nævnt i indledningen til sognet. Oprettet hvis nævnt i Trap. Oprettet efter kort hvis arealet har en betydelig størrelse = ca. 10 ha.	Koloniseret land	Agrare miljøer efter 1800
Alderdomshjem	Kommunal bolig for ældre, der ikke kan klare sig selv (HT, 1. udg., p. 22).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
Andelskasse		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Anden bebyggelse	En "opsamlingskategori" for bebyggelser, som ikke kan indplaceres i de øvrige kategorier. Omfatter også bebyggelser af ukendt type, hvor alene bebyggelsesnavnet samt evt. årstal er nævnt. Brug kommentarkolonnen flittigt, så det senere er muligt at få en fornemmelse af, hvilken bebyggelsestype der er tale om. Hvis anført, indskrives oplysninger fra HP.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Anden institution	Kategorien skal indeholde institutioner, til hvilke der ikke er oprettet en selvstændig type.	? Institutionelt/socialt miljø	? Institutionelle/sociale miljøer
Anden kirke	Fx Adventistkirke, Baptistkirke mv.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Andet "hjem"	Fx KFUM/-K-hjem.	Religiøst miljø	Religiøse miljøer
Andet hus/andre huse	Huse, der ikke kan opfanges på anden vis. Brug kommentarkolonnen flittigt, så det senere er muligt at få en fornemmelse af, hvilken type af hus der er tale om. Hvis anført, indskrives oplysninger fra HP	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Anlægsbro/mole	En mole skal tjene som dækning for fx en havn. Fungerer ofte samtidig som anlægsbro (havnemole) (se HT, 2. udg., M5).	Landsby	Agrare miljøer før 1800
Apotek	En forretning, som fremstiller og sælger lægemidler af enhver art (DKO p. 16).	Hovedgård	Agrare miljøer efter 1800
Arbejderboliger	Fx til arbejdere på en hovedgård, en fabrik mv.	Rural by/stationsby	Kystmiljøer
		Havn	?
		?	?
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Hovedgård	Agrare miljøer før

			1800
		Fabriksmiljø	Industri-/råstofmiljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Forstad	
Asyl	Ifølge HT, 1. udg. p. 22 en børnehave eller et plejehjem. Ordet stammer fra græsk "asylon" = det ukrænkelige, tilflugtssted.	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Auktionshal	Et sted/en bygning, hvor genstande sælges til den højstbydende blandt flere samtidigt tilstedeværende. Der afgives bud og overbud efter hinanden, indtil den højstbydende får hammerslag (se DKO, p. 41).	Havn	Kystmiljøer
Autoværksted		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		?	?
Avis (udgivelsessted)	Det sted, hvor en avis bliver udgivet. Forekommer typisk i de lidt større byer.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Avlsgård/forpagtergård	Avlsgård/forpagtergård opfattes som et større gårdkompleks under hovedgårdstakst, men forskellig fra sædegården. Avlsgård brugtes tidligere specielt om en gård, hvortil der hørte bøndergods, men som ikke henregnedes til sædegårdene. En til en større ejendom hørende gård, der (som regel) ikke bebos af ejeren selv, og på hvilken der drives landbrug (ODS). Forpagtergården var et tilsvarende miljø, hvor driften var forpagtet ud. Hvis avlsgårdens/forpagtergårdens ejerlav er fysisk sammenhængende med den hovedgård den hører under, skal elementet knyttes til hovedgårdens kulturmiljø. Hvis gården derimod ligger selvstændigt, oprettes kulturmiljøet "større gård".	Hovedgård	Agrare miljøer før 1800
		Større gård	
Badeanlæg/ friluftsbad	Badeanlæg refererer til anlæg, hvor man kan bade. Omfatter også badeanstalter, men ikke svømmehaller.	Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Bageri/konditori	Fremstilling af brød i bagerier foregik længe efter de samme principper som ved hjemmebagning, men i løbet af 1800-tallet skete en mekanisering af brødfremstillingen (DKO p. 48-49). Et bageri er et lokale fx i en bagerbutik eller virksomhed, hvor bages brød, kager mv. (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>). Et konditori er en forretning, hvor der bages og sælges finere kager. Til tider er der tilknyttet en café (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Mindre rural by	Agrare miljøer efter 1800
Bank	Hvis der er tale om en filial af en større bank, anføres i elementnavn fx "Filial af handelsbanken i Vejle" (af bebyggelsesnavnet fremgår det, hvor banken ligger).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Bedding	INGEN ELEMENTER	Fiskerleje	Kystmiljøer
Bedehus	En mindre bygning, hvor man kan bede.	Religiøst miljø	Religiøse miljøer
Bibliotek	Et bibliotek defineres som det lokale eller den bygning, hvori en bogsamling opbevares (se HT, 1. udg., p. 74). Ofte findes biblioteket (eller sognebogsamlingen) i en skole. Såfremt der i	Institutionelt/socialt miljø/Urban miljø	Institutionelle/sociale miljøer/ Urbane miljøer

	forbindelse med funktionen som bibliotek ikke er sket en væsentlig ændring i den oprindelige bygningsmasse (fx i skolen), nævnes funktionen blot her (dvs. under skolen og oprettes ikke som selvstændig kategori).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Biograf	En biograf er et lokale til filmforevisning (se HT, 1. udg., p. 75).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Bogtrykkeri	Trykkeri, hvor der trykkes bøger.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Bro/tunnel	En bro er et bygningsværk, der fører en færdselsåre eller lign. over en forhindring, fx en terrænhindring eller en anden færdselsåre (se HT, 1. udg., p. 75). En tunnel er en rørformet gennemføring under jordens eller vandets overflade for veje, jernbaner, kanaler, rørledninger eller kabler (HT, 2. udg., T8).	?	Infrastruktur
Brugsforening	En sammenslutning af forbrugere, der forestår fælles indkøb af forbrugsvarer med henblik på salg til sammenslutningens medlemmer. Den første brugsforening oprettedes i Thisted i 1866 (se DKO p. 107). Forekommer ofte i Trap 4.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Mindre rural by	Agrare miljøer efter 1800
Bryggeri	Virksomhed, der bl.a. fremstiller øl. (HT, 2. udg., B9).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Fabriksmiljø	Industri- og råstofmiljø
Bymæssig bebyggelse	Det anføres, hvis typen er nævnt (fx stationsby). For de bymæssige bebyggelser skal indbyggertallet fra den seneste folketælling (samt året for denne) anføres (fra Trap 5). Fra folketællingen er der også anført oplysninger om erhvervsfordeling og også de noteres. Året for disse kan være forskelligt fra oplysningen om indbyggertallet. I så fald skal folketællingsåret anføres for begge år: Først året for indbyggertal, herefter året for erhvervsfordeling – fx 1950/1955. I rubrikkerne til indbyggertal og erhvervsfordeling må der kun anføres tal (og ikke fx *)! Endvidere er der i Vendsyssel eksempler på bymæssige bebyggelser, hvor erhvervsfordelingen ikke er anført. I givet fald noteres ”Erhvervsfordeling ikke oplyst” i bemærkningerne. Ofte er byen opstået i en tidligere landsby. Det kan ses, hvis der er oplysninger om, hvornår elementet er nævnt første gang (fx 1437), og hvis der er angivet et udskiftningsår. Det tilføjes i ”anden status”, hvis elementet tidligere har haft en sådan anden status fx som landsby, fiskerleje, enestegård mv. Samtidig oprettes der et selvstændigt element af den pågældende type.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Forstad	
Børnehave	En daginstitution for børn i alderen fra 2-3 år til skolealderen (se HT, 2. udg., B12) Typisk kun i de lidt større byer.	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Børnehjem	En institution, der modtager børn under 16 år til ophold af længere varighed. Betegnedes tidligere som optagelseshjem (se HT, 2. udg., B13).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Bådebyggeri/værft	Et sted, hvor mindre skibe bygges eller repareres (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>). Et værft defineres som et sted, hvor der repareres og bygges skibe (se <i>De kulturhistoriske interesser</i> p. 256 og HT, 1. udg., p. 91).	?	Kystmiljøer
		Skipperby	

Café	Et offentligt sted, hvor der serveres kaffe, te og øl og ofte lettere retter (se HT, 1. udg., p. 76).	Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Campingplads	Lejrplads beregnet for turister, som overnatter i telt eller campingvogn (HT, 2. udg., C1).	Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
Chaussé	Chausséer er betegnelsen for de nye kunstigt anlagte offentlige hovedveje med befæstelse – chausséring – af grus eller skærver med sand i fugerne samt oprindeligt med bundlag af større sten og en overflade af harpet grus. Først - 1764-1775 - blev kongevejen fra København til Fredensborg til "chaussé", siden fulgte nye strækninger efter. Ved resolution af 1778 nedsattes en vejkommission, der skulle tage sig af det omfattende arbejde (DKO p. 948).	Chaussé	Infrastruktur
Dambrug	Erhvervsmæssig avl og opdræt af ørreder, karper, mv. i damme (HT, 1. udg. p. 76). Ses ofte i forbindelse med gamle engvandingsanlæg.	Dambrug	Agrare miljøer efter 1800
Destruktionsanstalt	Anstalt til uskadeliggørelse af affald og lignende. Ofte behandler anstalten selvdøde dyr og fremstiller heraf fx sæbe og forskellige foderstoffer. Desuden destrueres affald, som kan medføre i smittefare (HT, 2. udg., D4).	Fabriksmiljø?	Industri-/råstofmiljøer
Dige	Beskyttelsesdige mod oversvømmelse af lavtliggende landområder. IKKE ved inddæmninger og deciderede inddigede områder. (Der tegnes en linie). Oprettet fra kort.		
Distributionscentral	F.eks. kartoffelcentral, indkøbscentral, frugtlager		
Dyrefarm	Minkfarm, rævefarm, hønseri mv. Også opdrætningscentraler.	?	?
Dyrehospital	Hospital for dyr (HT, 2. udg., D5).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Efterskole/ ungdomsskole	En kostskole, der giver undervisning til unge mellem 14 og 18 år. Efterskoler er private skoler – ofte selvejende institutioner – der er godkendt af Undervisningsministeriet. "Efterskole" er skoleformens navn, men en del efterskoler kalder sig "ungdomsskole" (ikke at forveksle med den kommunale ungdomsskole). Skolerne har forskellige målsætninger og tilrettelægger undervisningen på forskellige måder (se HT, 2. udg., E1).	Rural by/stationsby	Institutionelle/sociale miljøer
Eksportforretning	Handelsvirksomhed, fx fiskeeksportforretning.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Havn	Kystmiljøer
Elværk	Et elværk eller elektricitetsværk er et produktionsanlæg for elektricitet (se HT, 1. udg., p. 78). Se i øvrigt særlig registrant over vanddrevne elværker: <i>Vanddrevne elværker i Danmark 1890-1940</i> . Skov- og Naturstyrelsen, Miljø- og Energiministeriet. 2000. Hyppig i Trap 4.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Engvandingsanlæg	Et anlæg/system af grøfter/kanaler evt. med akvædukt, som benyttes i forbindelse med bevanding af enge. Hvis det er anført, vil oplysningerne sandsynligvis være nævnt i indledningen til sognet. De fleste engvandingsanlæg blev anlagt af Hedeselskabet (stiftet 1866) i slutningen af 1800-tallet. Da vandingsystemet ikke længere var aktuelt, blev der ofte oprettet	Koloniseret land	Agrare miljøer efter 1800

	dambrug i forbindelse med kanalerne. Oprettes hvis nævnt i Trap. Oprettes efter kort hvis arealet har en betydelig størrelse.		
Enestegård	<p>Kategorien omfatter gårde, som før ca. år 1800 lå uden for landsbyerne, men som ikke var en hovedgård. Der er <u>altid</u> angivet et tidspunkt for, hvornår gården er nævnt første gang (fx 1662).</p> <p>Enestegårde er anført under "Gårde" eller "Andre gårde" i Trap 5. Alle enestegårde skal oprettes – uanset størrelse. I tvivlstilfælde kan HP eller kortmaterialet konsulteres.</p> <p>Hvis anført, indskrives oplysninger fra HP.</p> <p>Hvis der under oplysningerne om gårde i Trap er anført et udskiftningsår, kan der være tale om en tidligere landsby. Det er dog ikke altid tilfældet, idet noget tyder på, at Trap brug af "udskiftning" ikke kun refererer til landsbyudskiftninger. Før elementtypen vælges, bør både Henrik Petersen og diverse kort konsulteres – herunder også de minorerede sognekort. Hvis typen er en enestegård, nævnes udskiftningsåret i bemærkningerne.</p> <p>Enestegårde splittes ofte og bliver fx til Øster og Vester Xx.</p> <p>Hvis der i Trap under "Gårde" er anført bebyggelse <u>uden</u> år som samtidig <u>aldrig</u> har haft et tilliggende over 12 tdr. hartkorn, skal gården <u>ikke</u> oprettes.</p> <p>Vær dog opmærksom på, at oplysningerne senere i sognebeskrivelsen kan uddybe den indledningsvise beskrivelse (fx angående størrelse), hvilket kan betyde, at elementet alligevel skal registreres.</p> <p>Stednavne – brug stednavnebøger – om forledet gives en kort forklaring, evt. to forsk. – om efterleddet skrives blot hvilken type det er, f.eks. –torp Se også om udflyttede gårde under landsbyer.</p> <p>Kulturbygd – sognets karakter i bygdeinddelingen er her afgørende: 1 – ager, 2 – skov, 3 – hede, 4 – marsk. Oplysningerne findes i sognetabellen (Mapinfo).</p>	Enestegård	Agrare miljøer før 1800
Entreprenørfirma	Virksomhed, der udfører større arbejdsopgaver – især byggeri og anlægsarbejder (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Etagebyggeri	Bruges i forbindelse med købstæder, hvis der før ca. 1970 er opstået etagebebyggelse. Såfremt bebyggelsen er opstået efter 1970 registreres den ikke.	Forstad	Urbane miljøer
Fabrik	<p>En fabrik er en større teknisk bedrift, der i regelen har et større antal arbejdere og arbejder under vid anvendelse af maskiner og andre tekniske hjælpemidler (HT, 1. udg. p. 78)</p> <p>Kategorien omfatter alle fabrikker. Fabrikens type afkrydses, hvor kun de hyppigst forekommende er anført: Cementfabrik/-støberi, Maskinfabrik, Møbelfabrik, Anden fabrik. Sidstnævnte vælges, hvis typen ikke figurerer.</p> <p>Hvis det ikke af elementnavnet, men derimod på anden vis fremgår, hvilken type der er tale om, noteres det i bemærkningerne.</p>	Fabriksmiljø	Industri-/råstofmiljøer

	<p>Under fabrikker anføres også virksomheder, der ikke nødvendigvis er fabrikker fx håndværksvirksomheder, maskinværksteder etc. De kan evt. omrubriceres senere.</p> <p>Listen med typer kan senere udvides – fx hvis der er mange fabrikker af en bestemt type under ”anden fabrik”. Overvej hvilke. Fx fiskefabrik.</p> <p>Bemærk, at teglværker har en selvstændig kategori.</p>		
Fagskole	Handelsskole, teknisk skole, landbrugsskole, husholdningsskole, fiskeskipperskole mv. (se evt. HT, 2. udg. F1).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
Fattighus/-gård	Ved reces af 1643 blev det pålagt kirkevægerne at lade et fattighus bygge i hvert kirkesogn. Samtidig skulle der opstilles en fattigblok til almisser. Denne bestemmelse blev gentaget i Danske Lov. Efter en forordning fra 1708 skulle der nedsættes en fattigkommission, som på landet bestod af sognepræsten plus nogle medhjælpere. Efter 1803-loven blev såvel kommissionen som tilsynet mere formaliseret (se DKO p. 195-200).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Feriecenter	Typisk et større center med ferielejligheder spredt på et større areal omkring nogle centrale større bygninger med funktioner som bl.a. svømmebassin, sauna o. lign. Findes på 4cm-kort.	Fritidsmiljø	Fritidsmiljø
Feriehjem	Er ferieopholdssted for børn fra pleje- og børneinstitutioner (se HT, 2. udg., F2). Benævnes som feriehjem i Trap.	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
Feriekoloni/ lejrskole	En feriekoloni er bygninger på landet, indrettet til ferieophold for skolebørn. De ejes ofte af foreninger eller skoler (HT, 2. udg., F2).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Fiskerleje	Et fiskerleje er en helårsbebyggelse på mindst tre fiskerhuse anlagt ved kysten med henblik på at drive fiskeri i et nærliggende havområde (<i>De kulturhistoriske interesser i landskabet</i> p. 239). Hvis anført, indskrives oplysninger fra HP.	Fiskerleje	Kystmiljøer
Fjernvarmeværk	Værk, der leverer varme fra et stort centralt anlæg. Fjernvarme kan være overskudsvarme fra et kraftværk (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Flygtningelejr		Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
Flyveplads	Anlæg, hvorfra der drives flytrafik. Omfatter både landingsbaner og bygningsanlæg. (landingsbaner på græsmark registreres kun som element)	Infrastruktur	Infrastruktur
Foreningsbygning	Fx en bygning til en håndværkerforening.	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer

Forlystelsespark	En forlystelsespark, tivoli el. lign., hvor man kan tilbringe fritiden.	Fritidsmiljø	Fritidsmiljø
Forsamlingshus/-sal	En bygning ejet af en forening eller en selvejende institution med det formål at virke som møde- eller samlingssted for den lokale befolkning. (HT, 2. udg., F8). Kan være omtalt som øvelseshus (Trap 1-2).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Mindre rural by	Agrare miljøer før 1800
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Forstad/villabebyggelse	En forstad defineres som et tæt bebygget område, der danner en direkte fortsættelse af bebyggelsen i en større by (typisk en købstad) (Se HT, 1. udg., p. 15). Som forstæder anføres de bebyggelser, der er nævnt som sådanne i Trap – dog med undtagelse af forstæder, der også er bymæssige bebyggelser. Disse skal i så fald anføres som bymæssige bebyggelser, mens det under type skal nævnes, at der er tale om en forstad. Hvis anført, indskrives oplysninger fra HP.	Forstad	Urbane miljøer
Forædlings-/forsøgsstation	En forsøgsstation er en institution, der har til opgave gennem praktiske forsøg at afgøre spørgsmål af interesse for en erhvervsgren (fx landbruget). Et eksempel kunne være en svineforsøgsstation. De fleste forsøgsstationer drives af staten, men også landbo- og husmandsforeninger driver en del (se HT, 1. udg., p. 79).	?	Agrare miljøer efter 1800
Friluftscene	En scene under åben himmel.	Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
Frimenighedskirke	En frimenighedskirke er en menighedsdannelse uden for folkekirken, som dog tilslutter sig dennes bekendelse og liturgi (se HT, 1. udg., p. 35). Vil typisk være nævnt som sådan i Trap.	Religiøst miljø	Religiøse miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Frugtplantage	Dyrkning af hårdføre frugttræer og – buske på friland (gælder kun træagtige arter) (HT, 2. udg., F13).	Koloniseret land	Agrare miljøer efter 1800
Frysehus	Et hus, der bruges til nedfrysning af større mængder madvarer (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>). Ofte på andelsbasis. Meget sjældent nævnt i Trap.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Mindre rural by	Agrare miljøer efter 1800
Fyr	Apparat, der sender lyssignaler til vejledning for skibe (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>).	Infrastruktur	Infrastruktur
		?	Kystmiljøer
Fællesareal	Kategori til at opfange <i>hele</i> ejerlav <i>uden</i> bebyggelse, som har været anvendt af de nærliggende ejerlav (overdrev). Vil typisk være hede, eng, mose eller skov m.v. Kategorien skal gøre det muligt at dække hele arealet for agrare kulturmiljøer fra før 1800.	Fællesareal	Agrare miljøer før 1800
Fængsel	Et fængsel er en bygning, som er bestemt til afsoning af frihedsstraf (se HT, 2. udg., F15). Kategorien dækker både tugthuse, arresthuse og fængsler.	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Færgeby	En (lille) by, hvor en færge lægger til	Færgested	Kystmiljøer
Færggård	Oplysninger fra HP.	Infrastruktur	Infrastruktur
		Færgested	Kystmiljøer

Færgested	Færgested er en plads, hvorfra der bliver eller er blevet drevet færgefart (<i>De kulturhistoriske interesser i landskabet</i> p. 252).	Infrastruktur	Infrastruktur
		Færgested	Kystmiljøer
Gartneri/planteskole	Et gartneri er en virksomhed beregnet til rationel dyrkning af blomster, grønsager eller frugt (HT, 1. udg., p. 80). En planteskole er et areal, hvorpå der fremdrives planter til brug andetsteds. Oprettes typisk på baggrund af 4 cm kortene.	Gartneri/planteskole	Agrare miljøer efter 1800
Garveri	Et sted, hvor læder garves og gøres klar til brug (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>).	Fabriksmiljø	Råstof-/industrimiljøer
Gasværk	Virksomhed til fremstilling af belysningsgas og kogegas (HT, 1. udg., p. 80).	Infrastruktur	Infrastruktur
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Gravsted/Krigergrav	Gravsted for militært personel. De findes i terrænet og er rejst, hvor soldater faldt på slagmarken – især fra de slesvigske krige 1848-50 og 1864 (HT, 2. udg., K8). Dækker også andre gravsteder udenfor kirkegårde.	?	?
Grovvareforretning	Fx foderstofforretning, gødningsforretning mv.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Grænsestation	Et sted, hvor trafikken mellem to lande kontrolleres.	?	?
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Hammerværk		Fabriksmiljø	Industri-/råstofmiljøer
Handelsvirksomhed	Fx trælasthandel.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		?	Kystmiljøer
Havn	En havn er et vandområde, der er beliggende eller beskyttet på en måde, så det danner et roligt bassin, hvor skibe kan losse, laste og søge hen i uroligt vejr (se HT, 1. udg., p. 82). Også havnebassiner, der defineres som et af havnekajer (delvis omsluttet) vandfyldt rum (HT, 1. udg., H4).	?	Infrastruktur
Hedekoloni	En hedekoloni er en sammenhængende bebyggelse bestående af mindst tre gårde (?) opstået i forbindelse med hedens opdyrkning. Der anføres oplysninger om antal gårde, antal huse og gøres bemærkninger om koloniens oprettelse.	Koloniseret land	Agrare miljøer efter 1800
Helligkilde	En helligkilde er en kilde, hvis vand blev anset for at have helbredende effekt (Den store danske encyklopædi). Helligkilderne er til tider beskrevet i Trap og skal i så fald registreres.	Religiøst miljø	Religiøse miljøer
Hjemmeværnsgård	Hjemmeværnet er et militært hjælpekorps, som er uddannet til lokalt forsvar. Korpset består af frivillige civile (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>). Hjemmeværnsgården er stedet, hvor de holder til.	?	?
Hotel	Et hotel er en større ejendom, hvor rejsende og andre kan få ophold, kost, mv. for kortere eller længere tid (se HT, 1. udg., p. 83). Også badehotel.	Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Hovedgård	Hovedgårde er gårde, der omtales som sådanne, og som var privilegerede i dyrkningsfællesskabets tid. Også ”adelige sædegårde” falder i denne kategori. Ladegårde, som oftest under kronen eller klostre, hører også herunder. Det kan ofte være svært at afgøre, om en given gård var privilegeret eller blot var en enestegård. Hvis der i beskrivelsen i Trap står anført noget om en fri takst eller nævnes, at der var tale om en velbyrdig ejer kan det indikere, at det er en	Hovedgård	Agrare miljøer før 1800

	<p>hovedgård.</p> <p>Princippet er, at alle elementer, der på et givet tidspunkt har haft status som hovedgård, registreres som en sådan. Dette princip er dog ikke ufravigeligt. Der er således defineret en bagatelgrænse, som betyder, at eksempelvis en enestegård, der i en meget kort periode (fx 5 år) har været hovedgård, ikke registreres som sådan. I stedet registreres elementet som enestegård, mens det under anden status nævnes, at det tidligere har været en hovedgård.</p> <p><u>Fra Trap hentes følgende oplysninger:</u> Hvis det er muligt, anføres det, om der er tale om en landsbyhovedgård (fx hvis hovedgården ligger i en nedlagt landsby) eller en enkeltliggende hovedgård. Anfør på listen, om hovedgården er del af et godskompleks. Hvis det er nævnt, anføres i ”Supplerende oplysninger” navn og årstal. Oplysninger om hovedgårdsanlægget: Her anføres oplysninger om hovedbygningens fløje, hovedbygningens alder (ældste del), driftsbygninger, driftsbygningernes alder (ældste del), andre anlæg. Hvis der i forbindelse med hovedgården er en have, skal den anføres under ”andre anlæg” og ikke som selvstændigt element. Oplysninger om evt. fredning medtages ikke, da nyere og mere præcise oplysninger kan findes andetsteds. I tvivlstilfælde: Se HP og CCH.</p> <p>Hvis anført, indskrives oplysninger fra HP.</p> <p>Fra CCH hentes følgende oplysninger om hovedgårdens tilliggende omkring 1770 (talkolonner):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hovedgårdstakst ager og eng • Hovedgårdstakst skov • Hartkorn bøndergods ager og eng • Hartkorn bøndergods skov <p>(Kolonnen til oplysningen om dyrket areal ca. 1800 er endnu ikke udviklet. Der er en beregningskolonne, som skal genereres op baggrund af digitaliseringen) Kulturbygd – sognets karakter i bygdeinddelingen er her afgørende: 1 – ager, 2 - skov, 3 – hede, 4 – marsk. Oplysningerne findes i sognetabellen (Mapinfo).</p>		
Hovedlandevej	<p>En større landevej med officiel status ifg. vejforordninger. Kan skifte over tid med forsk. regler, dermed kan vejene også skifte status. Men der sigtes mod at anføre den max. udstrækning af typen. Se Steffen Elmer Jørgensen: Fra Chausse til motorvej (2001) - s. 99 kort over status i 1864, s. 339-40 status 1900-72.</p>	Hovedlandevej	Infrastruktur
Husmandskoloni	<p>Karakteristisk for husmandskolonierne er, at der er tale om en planlagt udparcellering, hvorfor deres anlæggelse bærer præg af regelmæssighed i loddernes størrelse, loddernes form, vej anlæg og bygningernes placering på lodden (se <i>De</i></p>	Husmandskoloni	Agrare miljøer efter 1800

kulturhistoriske interesser i landskabet p. 220).

En bud på en definition af statshusmandskolonier er givet af Gunnar Solvang (mail til PGM den 19. august 2003): "Ved en statshusmandskoloni forstås en bebyggelse bestående af mindst 3 statshusmandsbrug, udstykninger efter 1899-loven eller 1919-loven og/eller efterfølgende love i tilknytning hertil".

Som det fremgår, er der i definitionen ikke kriterier for afstand mellem husene.

Antal brug:

Antallet af brug angives (tal), hvis der ikke er nævnt et tal afkrydses i feltet "ikke angivet". Hvis der er nævnt et tal for antallet af henholdsvis udstykkede gårde og huse, anføres det i tekstfeltet.

Type:

Der skelnes mellem forskellige typer (logiske kolonner).

Koloni oprettet ved udskiftningen - fx i et hjørne af landsbyejerlavet.

Koloni oprettet efter 1899-loven: Ofte enkeltliggende brug, enkelte kolonier dog oprettet af Udstykningsforeninger (efter 1906).

Koloni oprettet efter 1919-loven: Husmanden lejede – modsat 1899-loven – jorden af staten, men fik statslån til at opføre bygningerne. Ofte ligger disse kolonier på tidligere hovedgårdsjord (afstået efter lensafløsningsloven fra 1919) eller præstegårdsjord (afstået som følge af Præstegårdsloven fra 1919). Endvidere kan de være anlagt på jord opkøbt i fri handel. (se *De kulturhistoriske interesser i landskabet*, p. 221). Endelig eksisterer muligheden "ikke angivet". Endvidere anføres særlige forhold vedr. oprettelsen.

Husmandskolonier er – med undtagelse af de allerstørste udstykninger - vanskelige at fange i Trap.

Til at opfange kolonier opstået ved udskiftningen kan de minorerede sognekort til gengæld være nyttige. Selve strukturen og nummereringen af matrikler kan afsløre dette forhold. **Disse omfatter som regel brug på landsbyjord opstået ved udskiftningen, men kan også være anlagt på hovedgårdsjord, hvor godset er blevet tidligt udstykket (eks.: Boltinggård, Ringe sogn, Fyn)**

Udstykninger efter 1899-loven vil sædvanligvis ikke være nævnt i Trap. Disse udstykninger kan endvidere være vanskelige at fange kartografisk, idet der ofte er tale om relativ få brug af forskellig størrelse.

Heller ikke hvad angår udstykninger efter 1919-loven er Trap dækkende. Ofte er der ganske oplysninger om, at fx en hovedgård er udstykket, mens det ikke er oplyst, om den er udstykket til husmandsbrug. Denne oplysning er derfor anset for at være for usikker til, at der med rimelighed kunne oprettes en husmandskoloni.

Her har Aage Kampps utrykte oversigt over udstykninger efter 1919-loven

	<p>dækkende for perioden 1920 til 1940 til gengæld været brugbar. Oversigten indeholder en registrering af de foretagne udstykninger på sogneniveau, hvor dog også den ejendom, hvorfra udstykningen har fundet sted, sædvanligvis er nævnt. Den anførte ejendom vil dog ikke altid være ensbetydende med stedet for den praktiske udstykning (fx vil store godser være anført som ejendom, mens selve udstykningen kunne finde sted fra godsets besiddelser i det anførte sogn). Der må i hvert enkelt tilfælde sammenlignes med den pågældende ejendoms besiddelser på de minorerede sognekort. Også afgrænsningen bør foretages med udgangspunkt i matrikelgrænserne på disse kort. Selve afgrænsningen er behæftet med en vis usikkerhed.</p> <p>Udstykninger fra præstegårdsjord er lettest at fange, idet gården for det meste er anført på kortet samtidig med, at dens besiddelser kan aflæses af det minorerede sognekort.</p> <p>Arbejdet med at lokalisere udstykningerne er derfor temmelig tidskrævende, men hvis registreringen skal indeholde en bare nogenlunde dækkende oversigt over husmandskolonier, er dette arbejde vurderet til at være nødvendigt.</p> <p>Kun kolonier på tre brug eller mere er opfanget.</p>		
Hvile/-rekreationshjem	Et hjem for patienter, hvor patienter typisk efter sygdom – fx efter udskrivning fra sygehus - kan komme til kræfter (se HT, 1. udg. p. 24).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Hærvej	Den almindelige middelalderlige betegnelse for en hovedfærdselsåre. I Jydske Lov kaldes alle veje for Kongens Hærveje, men denne betegnelse trænges efter middelalderen helt ud (DKO p. 945). Hærvej benyttes her om den jyske hærvej, der er et vidt forgrenet system af veje, der er blevet benyttet af færdslen.	Hærvej	Infrastruktur
Højskole	Anvendes her i betydningen folkehøjskole. Skolerne er meget forskellige i deres udbud af kurser. Der er tale om kostskoler og der afholdes ingen eksamener (se HT, 2. udg., F7).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Inddigning	En inddigning kan være anført i Trap i den indledende sognebeskrivelse. Defineret som afvandet område over kote 0. Der bør være <u>dæmning/dige</u> .	Koloniseret land	Agrare miljøer efter 1800
Inddæmning	Inddæmninger foretages ved at afskære en fjord, en vig eller et nor fra havet med en <u>dæmning</u> og derefter tørlægge arealet ved pumpning. Ofte er der derfor et <u>pumpehus/-station</u> tilknyttet. Også kanaler/grøfter indgår typisk. Ved enkelte ældre inddæmninger sørgede <u>lavvandssluser</u> alene for afvandingen. Vil typisk være anført i Trap i den indledende sognebeskrivelse. Inddæmninger er defineret ved at have arealer under havets overflade (kote 0).	Koloniseret land	Agrare miljøer efter 1800
Internat	Anstalt, hvor mennesker holdes interneret (ofte indespærret) (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
Isværk	Værk, hvor der laves is til brug for skibe.	?	Kystmiljøer
Jernbane	Trafikmiddel, der anvender en speciel indrettet sporbane – nemlig et anlæg af stålskinner og særlige køretøjer (tog), som er indrettet med specielt byggede hjul.	Jernbane	Infrastruktur

	En normalsporet jernbane har en sporvidde på 1435 mm, mens en smalsporet normalt har en sporvidde på 1067 (se HT, 1.udg. p. 39).		
Jernbanestation/ banegård	Jernbanestationer og banegårde er anlæg på en jernbanelinie, hvorigennem forbindelsen med trafikanterne formidles. Betegnelsen omfatter også driftsmæssige anlæg (se HT, 1. udg., p. 40). Hvis det er anført, nævnes det i bemærkningerne hvilken banestrækning, stationen ligger på. Kategorien inkluderer <u>ikke</u> trinbræt (eller holdeplads), som har en selvstændig kategori.	Jernbane	Infrastruktur
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Jordemoderhus	Huset hvor jordemoderen bor/holder til.	?	?
Kanal	En stor gravet kanal til bådtransport. (til forskel fra afvandingskanaler mv.)	Kanal	Infrastruktur
Kapel	Kapel dækker over forskellige funktioner: Det kan være en mindre kirke – til tider med et afgrænset formål (fx dåbskapel). I så fald registreres elementet som et selvstændigt element. Det kan også være et kirkerum i verdslige bygninger - fx et slotskapel - eller en tilbygning til en kirke. I så fald nævnes det blot i forbindelse med den pågældende verdslige bygning eller kirke (se HT, 2. udg., K2).	Religiøst miljø	Religiøse miljøer
		?	
Kirke	En kirke kan defineres som en indviet bygning til kristen gudstjenestebrug (DKO p. 437). Også filialkirker, der defineres som en hjælpekirke under en sognekirke (se HT, 1. udg. p. 35), falder under denne kategori. Det vil i Trap være nævnt i forbindelse med elementnavnet, at der er tale om en filial. Det anføres, hvilken stil kirken er opført i fx gotisk eller romansk. Detaljerede oplysninger - fx om inventar mv. - nævnes ikke. Især ved enkeltliggende kirker kan det være anført, hvornår et bebyggelsesnavn som knytter sig til kirken er nævnt første gang. I så fald skrives det i ”nævnt første gang” mens det nævnte navn (hvori ordet kirke ikke altid indgår) skrives i parentes.	Religiøst miljø	Religiøse miljøer
		Landsby	Agrare miljøer før 1800
		Rural by/stationsby	Agrare miljøer efter 1800
Kirkegård	Oprettet kun når kirkegården <i>ikke</i> ligger i forbindelse med en kirke.	Religiøst miljø	Religiøst miljøer
Kirkesal/menighedshus	Det sted, hvor et lokalt samfund af mennesker, der har en bestemt trosretning, forsamles.	Religiøst miljø	Religiøse miljøer
		Rural by/stationsby	Agrare miljøer efter 1800
Kloster	Bolig for munke eller nonner (se HT, 2. udg., K5). Hvis anført, indskrives oplysninger fra HP.	Religiøst miljø	Religiøse miljøer
		Hovedgård	Agrare miljøer før 1800
Kollegium	Fællesbolig for unge under uddannelse (HT, 2. udg., K5).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Kolonihaver	Kolonihaver var en ny havetype, der dukkede op i 1800-tallet. Haverne bestod typisk af nytteplanter og blev sædvanligvis anlagt ved/i umiddelbar nærhed af købstæderne (DKO p. 318).	Forstad	Urbane miljøer
		Rural by/stationsby	
Kommunekontor	Kommunalt administrationskontor (se HT, 2. udg., K6). Elementnavnet skal være navnet på den kommune, kontoret ligger i. Bebyggelsesnavnet er derimod navnet på den by, hvor kommunekontoret ligger .	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Kongevej	Kunstigt anlagte veje, som alene var forbeholdt kongen og hans familie. Anlæggelsen af disse veje blev indledt under Frederik II og Christian IV. Med	Kongevej	Infrastruktur

	undtagelse af en enkelt - Frederik II's vej Haderslev-Kolding-Jelling - lå de alle på Sjælland(?). Karakteristisk for kongevejene var den lige linieføring mellem punkterne. Vedligeholdelsen påhvilede kronens fæstebønder (DKO p. 947).		
Kontor-/administrationsbygning	Omfatter ikke kommunekontorer og politikontor/-station, men alle øvrige kontorbygninger.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Krudthus	En bygning, hvor der opbevares krudt	?	?
Kro/gæstgivergård	Virksomheder, der mod betaling tilbyder at huse og beværte enhver. Ligger på landet (i landsbyer, ved landeveje, færgesteder mv.) og er især beregnet på rejsende (se HT, 1. udg., p. 85). Også Barfred (Trap 2, 3 og 4) (gæstgiveri, herberg) Se DKO.	Landsby	Agrare miljøer før 1800
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Færgested	Kystmiljøer
		?	Infrastruktur
Købmand	I elementnavn: Skriv "Købmand" og ikke "Købmandshandel" (standard). Forekommer ofte i Trap 4.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Mindre rural by	Agrare miljøer efter 1800
Købstad	Købstedernes indhold registreres ikke, men der afsættes et symbol for købstaden. En undtagelse er købstæder, som meget sent fik privilegier. I registreringen indgår således Brønderslev, som først i 1921 blev ophøjet til købstad.	Købstad	Urbane miljøer
Køreteknisk anlæg	Et nyere anlæg med øvelsesbane og en mindre bygning.	Evt. institution	
Ladeplads/udskibningssted	En ladeplads defineres som et sted, hvor naturforhold og anlæg gjorde det muligt for skibe at lade eller losse deres last (<i>De kulturhistoriske interesser</i> p. 248). Også landingssted. Udskibningssted: Et sted, hvor noget sendes af sted med skib (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>).	Ladeplads	Kystmiljøer
Landingsbane	Startbane til fly.	?	Infrastruktur
Landsby	En landsby defineres som en samlet bebyggelse baseret på landbrugsproduktion, som i dyrkningsfællesskabets tid bestod af minimum tre topografisk sammenhængende gårde hver med over 1 td. htk. I Trap 5 er det sædvanligvis anført, hvornår bebyggelsen er nævnt første gang. Endvidere vil det typisk være anført, hvornår byen er udskiftet.	Landsby	Agrare miljøer før 1800
	Der er eksempler på, at et i Trap 5 anført udskiftningsår ikke nødvendigvis betyder, at der er tale om en landsby i HP eller på de minorerede sognekort. Især hvad angår usikre angivelser i Trap som fx "udskiftet før 1805", er der fundet eksempler herpå. I så fald må elementet slettes som landsby og i stedet oprettes under den korrekte kategori (typisk som enestegård). Vær opmærksom på dette forhold. Hvis anført, indskrives oplysninger fra HP. Dyrkningssystem: Fra KEF anføres oplysninger om dyrkningssystem. Brug figur 52 (kort). For landsbyerne er der særlige kolonner, der skal udfyldes – det drejer sig om: Stednavne – brug stednavnebøger – om forledet gives en kort forklaring, evt. to		

	<p>forsk. – om efterleddet skrives blot hvilken type det er, f.eks. –torp</p> <p>Landsbytype – (adelby, torp, rydningsby) – her bruges min. sognekort sammen med stednavnetypen til at vurdere indplaceringen</p> <p>Bytomfens type, toftestruktur, toftens regulering – her bruges det min. sognekort som hjælpemiddel (det bedste ville være Original-I kort) – det kan være lidt problematisk at fange en juridisk struktur som tofter, men det er vigtigt at få udskilt de landsbyer, der har en tydelig og tæt reguleret toftestruktur, som lader sig erkende på min. sognekort.</p> <p>Udskiftningsår – fra Trap V</p> <p>Udflytning – vurderes i tre grove kategorier ved skøn over antallet af udflyttede gårde. Grundlaget er igen min. sognekort sammenholdt med de ældste målebordsblade. Gårde anført med navn på min. sognekort kan være udflyttede, men skal checkes med Videnskabernes Selskabs kort for at se om de er anført der – hvis de er det, er de <u>ikke</u> udflyttede, men det skal så overvejes om de er enestegårde. Det er ikke på dette grundlag muligt at vurdere, om udflytningen er sket ved udskiftningen eller senere. Det er vigtigt at få udskilt de landsbyer, der har en høj udskiftningsgrad.</p> <p>Ressourceorientering – her er grundlaget igen min. sognekort for at få klarlagt, om bebyggelsen orienterer sig mod (lægger tæt op til) andre ressourcer end ager.</p> <p>Kulturbygd – sognets karakter i bygdeinddelingen er her afgørende: 1 – ager, 2 – skov, 3 – hede, 4 – marsk. Oplysningerne findes i sognetabellen (Mapinfo).</p>		
Lodshus	En lods er en tjenestemand, der fører et skib gennem et af ham velkendt farvand (se HT, 1. udg., p. 63).	?	Kystmiljøer?
Losseplads			
Lufthavn	Lufthavne er større anlæg, hvorfra der drives regelmæssig flytrafik.	?	Infrastruktur
Maltgørier	Det sted, hvor der blev foretaget udtræk af spiret, tørret korn (især byg) til produktion af øl og brændevin.	?	?
Markeds-/festplads	Plads til købestævne (med boder) eller fest (se HT, 2. udg., M1)	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Maskinstation	En central for udlejning af landbrugsmaskiner (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>).	Mindre rural by	Agrare miljøer efter 1800
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Mejeri	<p>En bygning eller virksomhed, der modtager mælk til videre behandling (se HT, 1. udg. p. 86).</p> <p>Hvad angår ejerforhold vælges typer(r) i den logiske kolonne: Andel, fælles, privat.</p> <p>Såfremt der er anført årstal for, hvornår forskellige ejerforhold gjorde sig gældende, nævnes det i feltet ”Bemærkninger til ejerforhold”.</p> <p>Registreringen af mejerier er suppleret med DM.</p>	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Mindre rural by	Agrare miljøer efter 1800
		Produktionsanlæg fra andelstiden	Industri-/råstofmiljøer
Mejeriby	Bebyggelser, der er anført som sådanne i Trap eller andre nye småbyer som har en vis bymæssighed, men alligevel ikke vurderes store nok til at bære betegnelsen Rural by.	Mindre rural by	Urbane miljøer

Milesten			
Militære anlæg	Anlæg, som anvendes i forsvars- eller angrebssammenhæng eller som magtbasis for den lokale, regionale eller statslige magtelite (De kulturhistoriske interesser p. 351). Kategorien dækker alle militære anlæg (dog ikke voldsteder). Fx en skanse, en bastion, en kaserne, et depot for hæren, bunkers mv.	Militære anlæg	Militære miljøer
Mindesten/-lund	<p>Mindesten henviser til monumenter, som er rejst til minde om en person eller en begivenhed (se HT, 2. udg., M4).</p> <p>Kategorien dækker alle typer af mindesten. Typen vælges i ved afkrydsning:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Genforeningssten - Befrielsessten - Anden mindesten (ofte til minde om en eller flere personer) - Mindelund (større anlæg) <p>Ved mindesten over personer, anføres det i forbindelse med elementnavnet, hvem der er tale om. Fx ”Mindesten for Hans Jensen”, hvilket – sandsynligvis – gør det lettere hurtigt at genfinde elementet i de tidligere udgaver af Trap (denne oplysning skal ikke gentages i bemærkningerne).</p> <p>Et træ plantet til minde om en given anledning (fx genforeningen) skal – såfremt der ikke er andre elementer – ikke registreres.</p> <p>Heller ikke mindesten på kirkegårde mv. registreres (kan dog – såfremt der er tale om et ganske særligt monument anføres i kommentarkolonnen til kirken).</p>	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Hovedgård	Agrare miljøer før 1800
		Koloniseret land	Agrare miljøer efter 1800
		?	?
Missionshus	Et missionshus er et hus/en mødesal, der benyttes som samlingssted af Indre Mission (eller evt. anden kirkelig retning) (DKO p. 388).	Religiøst miljø	Religiøse miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Mindre rural by	Agrare miljøer efter 1800
Mosekultivering	Vil nok være anført i Trap i den indledende sognebeskrivelse. Såfremt mosen er kultiveret er den afvandet. Jorden dyrkes eller benyttes til græsning. (Hvis anført, indskrives oplysninger fra HP). Mosekultiveringsstation (Trap 3)	Koloniseret land	Agrare miljøer efter 1800
Motel	Oprindelig amerikansk hotelform for bilister, opført i forbindelse med tankanlæg og servicestation. Opføres typisk i udkanten af de lidt større byer – fx ved en udfaldsvej (se HT, 1. udg., p. 87).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
Motorvej	Større vejanlæg med adskilte, flersporede veje – blev anlagt fra 1957. se Steffen Elmer Jørgensen: Fra Chausse til motorvej (2001) - s. 360 (kort med status 2000)	Motorvej	Infrastruktur
Museum	Offentlig bygning med systematisk ordnede samlinger af kunstnerisk, kulturhistorisk eller videnskabelig interesser (HT, 1. udgave, p. 87)	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
		Socialt/institutionel miljø	Sociale/institutionelle miljøer
Mølle	En mølle defineres som ”et anlæg bestående af forskelligt konstruerede ”kraftmaskiner”, hvormed vand- og vindkraftens, hestens, dampens og	Mølleanlæg	Mølle miljøer
		Hovedgård	Agrare miljøer før

	<p>elektricitetens energi omsættes til mekanisk energi” (<i>De kulturhistoriske interesser i landskabet</i> p. 99).</p> <p>Kategorien dækker alle møller. Også mølleri, møllegårde mv. Møllerne er ofte nævnt under gårde. Ved senere søgning på fx enestegårde skal kategorien mølle derfor også inddrages.</p> <p>Typen vælges i de logiske kolonner: Vælg mellem: Vandmølle, Vind- og vejrmølle, Pumpemølle, Anden mølle, Ikke angivet.</p> <p>Et eksempel på en anden mølle er fx en dampmølle. Er der derimod anført en specifik funktion (fx papirmølle), anføres det i kategorien ”Bemærkninger til type/funktion”.</p> <p>Kommentar til vind- og vejrmølle. Vejrmølle er ifølge Ordbog over det danske sprog, Kbh. 1952 det samme som en vindmølle, hvor sidstnævnte betegnelse ofte foretrækkes i fagsprog. I almindelig talesprog er der derimod en ”stærk vaklen”. I talesprog og overført betydning er vejrmølle dog næsten enerådende. (I den store danske encyklopædi nævnes ”vejrmøller” ikke).</p> <p>Hvis anført, indskrives oplysninger fra HP. Mange møller i Trap 4.</p>	<p>Landsby</p> <p>Rural by/stationsby</p>	<p>1800</p> <p>Urbane miljøer</p>
Observatorium	En bygning til at foretage astronomiske og meteorologiske iagttagelser udrustet med kikkerter og andet udstyr (HT, 1. udg., p. 88), (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>).	? Hovedgård	? Agrare miljøer før 1800
Olie-/kuldepot	Beholder eller rum til opbevaring af olie og kul.	Havn	Kystmiljø
Optagelseshjem	Et optagelseshjem har til funktion at foretage en midlertidig opdragelse af børn – fx børn uden forsørger eller børn med forældre, der ikke kan forestå opdragelsen (se HT, 1. udg. p. 30). * Evt. sammen med børnehjem (som ganske vist er til varig opdragelse af børn).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/socialt miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Ornecentral		Mindre rural by	Agrare miljøer efter 1800
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Osteri	Et sted, hvor der tilvirkes ost (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>). Omfatter også ostelager.	Mindre rural by	Agrare miljøer efter 1800
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Pakhus	En bygning der benyttes til opbevaring af varer før de skal sælges eller distribueres videre (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>). – kan også være Kornmagasin/kornlager	Havn?	Kystmiljøer?
Parcelhuskvarter	Parcelhuskvarterer defineres som kvarterer opstået efter ca. 1960 til boligformål. Parcelhuskvarteret fremstår som en koncentreret husbebyggelse på små parceller uden jordtilliggende med mindst 10 huse. Kvartererne er udelukkende oprettet på baggrund af kartografisk materiale: 4cm1970 og/eller 4cm1990 (Vejle dog TOP10DK). Opret et element for hvert	Parcelhuskvarterer	Urbane miljøer

	<p>kvarter. Hvad angår købstæder, er parcelhuskvarterer ikke registreret, idet kun udviklingen frem til ca. 1970 er taget med.</p>		
Park/anlæg	Stort haveanlæg – oftest med offentlig adgang (HT, 2. udg., P1). Også lystanlæg.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Pavillon	En pavillon er en mindre bygning typisk anvendt som lysthus og måske restaurant (<i>Den store danske encyklopædi</i>).	Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
Pensionat	Sted hvor kost og logi kan opnås i længere tid – mod betaling (se HT, 2. udg., P2).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Pensionistbolig-kompleks	Boliger for ældre, der kan klare sig selv (se HT, 1. udg. p. 22).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Plantage	<p>Skovanlæg (nåletræer) på et areal, som ikke forud bar træer (se HT, 1. udg. p. 57). Dækker også klitplantager, der er skovbeplantning (primært nåletræ) udført for at opnå varig dæmpning af sandflugt (HT, 2. udg., K4) Kan være nævnt flere steder i Trap – fx under afsnittet om skove. Kun plantager og ikke skove registreres. Elementet medtages, hvis ordet ”plantage” indgår i elementets navn (dvs. også mindre plantager). Til tider vil der være nævnt et anlæggelsesår. I tilfælde af tvivl: Se på kortmaterialet, hvor det til tider er muligt at afgøre om der er tale om en anlagt plantage eller en ”naturlig” skov. Hvis anført, indskrives oplysninger fra HP.</p>	Koloniseret land	Agrare miljøer efter 1800
Plejehjem	En institution, for ældre der bor i beskyttede omgivelser og får hjælp af plejepersonalet (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Politikontor/-station	Den bygning eller de lokaler, hvor den stedlige politimyndighed har til huse (HT, 1. udg., p. 88).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Posthus/-ekspedition	<p>Et posthus er et hus, hvorfra der ekspederes post. Der er ofte tilknyttet en bolig for postmesteren. Et posthus defineres her som en samlebetegnelse for postekspeditioner og postkontorer (se HT, 1. udg. p. 41). Derimod medtages ikke brevsamlingssteder. Hvis der blot er tale om ekspedition af post fx på en jernbanestation (hvor ekspeditionen af post ikke har afsat sig spor i bygningsmassen) oprettes elementet ikke som et selvstændigt element, men blot nævnes i forbindelse med stationen.</p>	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Præstegård	Bolig for præsten, som regel i nærhed af kirken. Der behøver ikke at være knyttet en præstegård til en kirke, da et pastorat kan omfatte flere sogne. Ligeledes kan der være forskelle på, hvornår en præstegård er beliggende ved en bestemt kirke. (OBS: er ikke oprettet i Vejle Amt eller Vendsyssel)	Landsby (evt. enestegård el. religiøst miljø)	Agrare miljøer før 1800
Pumpestation		Inddæmning	Agrare miljøer efter 1800
Rebslageri	Skal måske nedlægges.	Rural by/stationsby	Rural by/stationsby

Redningskorpsstation	Organiserede korps, hvis opgave det er at redde personer, dyr eller ting i tilfælde af ulykke (se HT, 1. udg., p. 89). Fx Falck eller Zonen.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Redningsstation	Station for redningsarbejde. Stationerne er ofte beliggende ved farlige kyststrækninger, hvor der er stationeret redningsapparater (se HT, 1. udg., p. 89).	?	Kystmiljøer
Rensningsanlæg	Anlæg, hvor spildevand renses inden det udledes i fx vandløb, sø eller hav (se HT, 1. udg., p. 89).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Reservat	Omfatter alle reservater. Et vildtreservat er et fredet område, som er oprettet af hensyn til det jagtbare vildt. Der findes endvidere reservater for fugle. Reservater ligger ofte på holme, øer, kyststrækninger, vandarealer og heder (se HT, 1. udg., p. 57).	- kulturmiljø	Kystmiljøer
Restauration	Et sted, hvor der serveres spise og drikkevarer (se HT, 1. udg., p. 89). Også traktørsted.	Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Rutebilstation	En rutebil er en bus, som kører ad en fastlagt rute. Betegnelsen benyttes især om en bus i provinsen. Stationen er et centralt sted, hvor rutebilen holder.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		?	Infrastruktur?
Røgeri	Virksomhed, der ved røgning behandler kød og fisk for at fremme holdbarhed og smag (HT, 2. udg., R10).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		?	Kystmiljøer?
Råstofindvinding/-forarbejdning.	Her registreres alle former for udvinding og bearbejdelse af mineralske råstoffer og energiråstoffer (se evt. <i>De kulturhistoriske interesser i landskabet</i> p. 151). På valglisten vælges én af følgende typer: Ikke indtastet, Brunkul, Grus/sten, Kalk, Kiselgur, Kridt, Ler, Mergel, Tørv, Salpeter, Salt, Anden type. En logisk kolonne. Det nævnes, hvis der fx til et mergelleje er knyttet en mergelbane.	Råstofmiljø	Industri-/råstofmiljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Samling af gårde/huse	Kategorien dækker over en bebyggelse, der ikke optræder som sådan før år 1800. Bebyggelsen skal udgøre en helhed og have fælles orientering fx mod en vej. Hvis elementet derimod tidligere har haft status som en landsby (samme stednavn) er der efter al sandsynlighed blot tale om en udflyttet landsby. I sådanne tilfælde, skal der ikke oprettes et element af typen "samling af gårde/huse". I Trap 2 ofte betegnet "samling af beboelser".	Samling af gårde/huse	Agrare miljøer efter 1800
		Husmandskoloni	
Samlingsplads	Fx Skamlingsbanken.	?	?
Sanatorium	Et sanatorium er en behandlingsanstalt, hvor patienter (oftest kronisk syge) opholder sig i længere tid. (<i>Den store danske encyklopædi</i>). Det kan fx være tuberkulose-, gigt-, nerve- og sukkersygesanatorier (se HT, 1. udg., p. 24).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
Savværk	Virksomhed, der opskærer træ i planker og brædder (se HT, 1. udg., p. 90).	Fabriksmiljø	Industri-/råstofmiljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Seminarium	Anvendes om uddannelsesinstitution for lærere ved folkeskole, men dækker også børnehave-, friskole-, fritidshjems-, husholdnings- og småbørnslærerindeseminarier (se HT, 1. udg. p. 71).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Sendemast	Fx en fjernsyns- eller radiosendemast. Er typisk placeret på et højt punkt i terrænet (se HT, 1. udg., p. 40).	?	?
Signal	Skal minimum være en signalstation eller båke. Er til vejledning for skibstrafikken. Signalstationen består af en mast, fra hvilken der gives signaler om fare, is, storm,	?	?

	strøm eller vandstand ved ophejste balloner, lanterner, kegler, ved tågehorn samt i enkelte tilfælde med skud eller raketter (HT, 1. udg., p.64). Båker er tremmebygninger eller solidt udførte bygninger af sten, jern eller træ til navigationsvejledning af søfarten (HT, 1. udg., p.61). Et sømærke er en mere flygtig betegnelse, der dog kan dække over en båke og skal kun oprettes hvis det er en sådan.		
Skipperby	En skipperby defineres som en præindustriel kystbebyggelse, der havde søfarten som hovederhverv. De ligger ofte i nærheden af en købstad og har et købstadspræg. De er karakteriseret ved at have små gader og stræder, som fører til havn eller strand og små parceller (<i>De kulturhistoriske interesser i landskabet</i> p. 250).	Skipperby	Kystmiljø
Skole	<p>En skole er en institution, der udbyder systematisk undervisning i en dertil indrettet bygning (se HT, 1. udg., p. 71). Kategorien er en samlekategori for en række skoler og dækker (det vi i dag betragter som) folkeskoler ("Folkeskole" er siden 1899 anvendt som samlebetegnelse for henholdsvis borgerskoler og almueskoler (se DKO p. 233-234)).</p> <p>Kategorien rummer <u>også</u> forskoler, realskoler, privatskoler, friskoler. Desuden skal evt. rytterskoler registreres her. Det første egentlige tilløb til folkeskoler på landet var nemlig de 240 rytterskoler, Frederik IV i perioden 1721-27 lod opføre i rytterdistrikterne (DKO p. 234). Måske findes de også i Trap (særlig relevant for Vejle-databasen).</p> <p>Bemærk, at mange af de små landsbyskoler i Trap 5 er slået sammen til "centralskoler".</p> <p>Sæt kryds ved type: Pogeskole, Biskoler, Forskole, Grundskole, Centralskole, Privatskole, Friskole, Realskole, Kommuneskole, Rytterskole, Bemærkninger til type (tekst).</p> <p>Pogeskoler er for børn indtil 9-årsalderen og anerkendtes ved lov i 1856. Disse skoler havde normalt midlertidig karakter og var ikke et fast led i det kommunale skolevæsen. De skoler, som fandtes egnede til at indgå som permanent bestanddel af skolevæsenet fik i henhold til et cirkulære fra 1892 betegnelsen forskoler med fastansat personale.</p> <p>Derefter gaves ikke tilladelse til oprettelse af pogeskoler, som forsvandt med folkeskoleloven fra 1937 (DKO p. 235)</p> <p>Efterskoler/ungdomsskoler, højskoler mv. <u>ikke</u> omfattet, da der til disse typer er separate kategorier. Heller ikke handelsskoler, tekniske skoler mv. skal med. Sidstnævnte typer registreres i samlekategoriern erhvervsskoler.</p>	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Landsby	Agrare miljøer før 1800
Slakteri	En virksomhed, hvor dyr slagtes under kontrol (se HT, 1. udg., p. 92). Omfatter alle slagterier (også fjerkræsslakterier).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Smedje	Værksted med esser, ambolte, hamre, skruestikke og andet værktøj til brug ved smedning (HT, 1. udg., p. 93).	Landsby	Agrare miljøer før 1800

		Rural by/stationsby	Agrare miljøer efter 1800
Snedkeri		Fabriksmiljø	Industri-/råstofmiljøer
Sognegård	Bygning eller bygningskompleks, der danner et kulturcenter for et landsogn eller lignende område. Kan rumme forskellige funktioner fx forsamlingshus, bibliotek, børne- og ungdomslokaler mm., evt. også med centralskole og administrationskontor (se HT, p. 93).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Soldaterhjem	Sted i en garnison eller lejr, hvor soldater kan opholde sig i fritiden under hjemlige former (HT, 1. udg., p. 93).	?	Militære miljøer
Sommerhusbebyggelse	En sommerhusbebyggelse er et sæsonbaseret boligområde med mindst 5-10 sommerhuse (Skam herred I p. 65). Skal ofte oprettes på baggrund af kort. Også sommerhuskoloni.	Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
Sparekasse	Sparekasser er selvejende institutioner, der ligesom bankerne modtager indlån og driver udlånsvirksomhed. Indlåne er i højere grad end i bankerne præget af egentlige sparemidler, og sparekassen må ikke drive egentlig bankvirksomhed (se HT, 2. udg., S12). Hvis der er tale om en filial af en større sparekasse, anføres i elementnavn fx "Filial af sparekassen i Vejle" (af bebyggelsesnavnet fremgår det, hvor sparekassen ligger).	Rural by/stationsby	Agrare miljøer efter 1800
Spejderhus	Et hus, hvor et spejderkorps holder til.	Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
Spinderi	En virksomhed, hvor der laves tråd ved at sno totter af fibre, fx hør, silke, bomuld eller uld.	Fabriksmiljø	Industri-/råstofmiljøer
Sportsanlæg	Dækker over forskellige idræts- og sportsfaciliteter – fx fodboldbaner, station og tennisbaner (se HT, 2. udg., S13) Under kategorien indplaceres også skydebaner, der er særlig indrettet til skydeøvelser (se HT, 2. udg., S6).	Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Stationsby	Denne kategori benyttes, hvis bebyggelsen omtales som sådan i Trap, og samtidig <u>ikke</u> er en bymæssig bebyggelse. Hvis der er tale om en bymæssig bebyggelse vælges denne elementtype, mens typen angives i feltet "Type (hvis nævnt)". Det er muligt at tilføje oplysninger fra HP.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Stenhugger			
Stiftelse	En ejendom indrettet til hospital, alderdomshjem, plejehjem eller bolig for mindrebemidlede (forskellige former for friboliger) og lignende. Almindeligvis er de opført og indrettet af velhavende privatpersoner – vil fx ofte have tilknytning til et gods (se HT, 2. udg. S19). Også legatboliger.	Hovedgård	Agrare miljøer før 1800
		Socialt/institutionelt miljø	Sociale/institutionelle miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Større gård/proprietærgård	Betegnelsen større gård dækker over de store gårde, som blev opført i perioden efter 1800. De defineres ved på et tidspunkt at have haft et tilliggende på mindst 12 tdr. hartkorn. I forbindelse med angivelse af størrelse: Anfør i parentes, hvornår gården har den givne størrelse. Ofte havde de store gårde et hovedgårdslignende præg. De adskiller sig fra	Større gård	Agrare miljøer efter 1800

	hovedgårdene ved ikke at have været privilegerede og fra enestegårdene ved ikke at have været oprettet før efter ca. 1800.		
Svineavlscenter		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		?	Agrare miljøer efter 1800
Svømmehal	Overdækket svømmebassin ofte med baderum mv. (se HT, 1. udg., p. 95).	Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Sygehus/hospital	Et behandlingssted for patienter, hvor der er mulighed for indlæggelse. Et sygehus eller hospital kan til tider være indrettet specielt efter de behov en enkelt patientkategori måtte have, men de fleste tilbyder samtidig behandling af almene kirurgiske og medicinske lidelser (se HT, 2. udg., H9).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Sø (kunstig)	En sø er en vandfyldt fordybning i landjorden, hvis bund ligger lavere end grundvandet og som ikke står i direkte forbindelse til havet (se HT, 2. udg., S23). Kun kunstigt anlagte søer registreres her – dog ikke møllesøer.	?	
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Sø (udtørret)	Det er forsøgt at sænke grundvandsspejlet i søen ved tørlægning og gravning af grøfter med henblik på indvinding af land. Ved denne proces kunne søer omdannes til enge, græsgange eller agerjord. Ofte er der tale om mindre arealer (se Kulturhistorisk opslagsværk, p. 327). Oplysninger om søudtørring vil typisk fremgå af indledningen til sognet i Trap.	Koloniseret land	Agrare miljøer efter 1800
Sømandshjem	Et hjem for sømænd i havn oftest oprettet af sømandsmissionen (HT, 1. udg., p. 96).	?	Kystmiljøer
Teater/-sal	En bygning, hvor skuespillere opfører teater for et publikum (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Teglværk	En virksomhed, hvor der brændes tegl (HT, 1. udg., p. 96).	Råstofmiljø	Industri-/råstofmiljøer
		Hovedgård	Agrare miljøer før 1800
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Telefoncentral	Bygning (eller rum) med system af indretninger, der er midtpunkt i et telefonanlæg. Her samles alle telefonledninger inden for et vist område og enhver abonnent kan sættes i forbindelse med en anden (se HT, 1. udg., p. 41).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Telegrafstation	Kontor, hvor telegrammer afsendes og modtages (HT, 2. udg. T3)	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Ting-/arresthus	Et tinghus, er en bygning hvor retten holdes – er ofte et ”ting- og arresthus” (se HT, 1. udg., p. 96).	Socialt/institutionelt miljø	Sociale/institutionelle miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Tjenestebolig (anden)	Dækker både offentlige og private embedsboliger. Fx lægebolig, politibetjentbolig, fyrmesterbolig, strandfogedbolig, mv. men <u>ikke</u> skovridergård/-bolig og klitplantørbolig.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		?	Kystmiljøer
Tjenestebolig (skov, plantage, klit)	En skovrider styrer et skovdistrikt og har ansvaret for dets drift. Til skovriderhvervet er der knyttet en tjenestebolig i form af en skovriderbolig eller skovridergård.	Koloniseret land	Agrare miljøer efter 1800

	<p>En skovfoged er skovriderens medhjælper og skovarbejderens nærmeste foresatte. Skovfogedens tjenestebolig kaldes et skovfogedhus.</p> <p>En klitplantør er oftest en forstlig uddannet person, ansat ved klitvæsenet (se HT, 1. udg., p. 88). Klitplantørens tjenestebolig er en såkaldt klitplantørbolig.</p> <p>Typen vælges på listen: Skovriderbolig/-gård, Skovfogedhus, (Klit)plantørbolig og Andet hus/anden ejendom</p> <p>Hvis anført, indskrives oplysninger fra HP.</p>		
Toldsted	Et sted (lokale eller kontor), hvor der foretages toldbehandling og oppebæres told (se HT, 1. udg., p. 97).	Institutionelt/socialt miljø	Institutionelle/sociale miljøer
		?	Kystmiljøer
Transformator/-station	<p>Fordelingsanlæg i det elektriske forsyningsnet. I en transformatorstation sker en nedtransformering af den fra kraftværket modtagne strøm. Herefter fordeles strømmen videre til mindre transformatorer (se HT, 1. udg., p. 98).</p> <p>Transformatorstationer/-tårne er sædvanligvis ikke nævnt i Trap, men er hyppige på de brede målebordsblade.</p> <p>Transformatorstationer registreres ikke i Vejle-databasen, men registreres som forsøg i Vendsyssel.</p>	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		?	? Infrastruktur
Transportfirma	Firma, der fragter varer fra sted til anden.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Trinbræt	Inkluderer også jernbaneholdeplads. Kategorien indeholder ikke stationer, hvortil der er oprettet en særlig kategori: Jernbanestation.	Jernbane	Infrastruktur
		Mindre rural by ?	Agrare miljøer efter 1800
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Tyrestation	Station for avlstyre, der benyttes til insemination. Ejes typisk af kvægavlsforeninger (HT, 2. udg., T8).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		?	Agrare miljøer efter 1800
Tøjhus	Opbevaringssted for krigsmateriel (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>).	?	?
Udsigtstårn	Et tårn, som giver overblik over et større område - typisk fra et højere beliggende sted.	Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
Udskibningssted	Se Ladeplads/udskibningssted		
Vadested	Et sted i et vandløb, der kan passeres af kørende, ridende eller gående uden brug af bro eller færge (HT, 1. udg., p. 98)	?	Infrastruktur
Valgmenighedskirke	<p>En valgmenighedskirke er en fri menighedsdannelse inden for den danske folkekirke. Menigheden er derfor underlagt folkekirkens tilsyn (se HT, 1. udg., p. 37).</p> <p>Valgmenighedskirken vil typisk være nævnt som sådan i Trap.</p>	Religiøst miljø	Religiøse miljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Vandløbsregulering	Det anføres, hvis der er oplysninger om vandløbsreguleringer. Såfremt det er tilfældet, vil oplysningerne formodentlig fremgå af indledningen.	Koloniseret land	Agrare miljøer efter 1800

Vandrerhjem	Overnatningssted især for unge på tur (se HT, 1. udg., p. 98).	Fritidsmiljøer	Fritidsmiljøer
Vandtårn	Et tårn, hvor der øverst findes en vandbeholder til opsamling af vand på den tid af døgnet, hvor vandforbruget er ringe. Idéen er at bevare vandet beliggenhedsenergi, så det kan løbe ud til forbrugerne på de tidspunkter, forbruget overstiger pumpernes kapacitet (HT, 1. udg., p. 99).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Vandværk	Vandforsyningsanlæg (se HT, 1. udg., p. 99). Ofte med tilhørende pumpestation.	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
		Mindre rural by	Agrare miljøer efter 1800
Vaskeri	Hvad angår ejerforhold, skelnes der mellem følgende: Ikke angivet, Andel, Fælles, Privat (logisk kolonne).	Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Vej (gammel)	Fx hulveje, dele af hærvejen og andre gamle veje. Såfremt de findes omtalt i Trap (vides ikke), skal de registreres.	?	Infrastruktur
Vildtbanesten	En vildtbane er et område udlagt til jagt med hel eller delvis kongeligt monopol. Vildtbanen blev først afgrænset med grøfter eller jordvolde. Siden blev de markeret med pæle eller sten.	Fritidsmiljøer	Fritidsmiljøer
Voldsted	Jordanlæg, der skulle beskytte byer og borge (se HT, 1. udg., p. 101). Mange voldsteder findes i nærheden af senere hovedgårdsanlæg, men det behøver ikke at være tilfældet. Et voldsted oprettes <u>altid</u> som et selvstændigt element – også når det fremstår som en del af fx et hovedgårdsmiljø (nævnes i så fald også under ”andre anlæg” under hovedgården). Også hvis der i forbindelse med en hovedgård er nævnt nogle voldgrave, oprettes et voldsted.	Hovedgård	Agrare miljøer før 1800
		Militæranlæg	Militære miljøer
Væddeløbsbane	Arealer til kapløb – fx galopløb, travløb, cykelløb og hundeløb. Det er muligt at spille på løbene og vinde gevinster i relation til det foretagne indskud (se HT, 2. udg., V9).	Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
Værft	Se Bådebyggeri/værft		
Væveri	En virksomhed, som producerer tekstil fremstillet ved vævning (<i>Politikens Nudansk Ordbog</i>).	Fabriksmiljø	Industri-/råstofmiljøer
Zoologisk have	Anlæg, hvor dyr holdes i fangenskab. Anlægget er - mod betaling - offentligt tilgængeligt (HT, 2. udg., Y-Z1).	Fritidsmiljø	Fritidsmiljøer
		Rural by/stationsby	Urbane miljøer
Ålegård	Ruser i forbindelse med et fra land udgående garn, som er støttet til pæle. Anvendes til blankålfangst (HT, 1. udg., p. 101).	?	Kystmiljøer

Elementer, der ikke registreres (på baggrund af Trap):

ELEMENTTYPE	BEMÆRKNINGER
Befordringsstation	Kan evt. nævnes som bemærkning i den bebyggelse, elementet ligger i.
Brevsamlingssted	Det mindste i kategorien posthuse, som ikke krævede uddannet personale. Skulle sikre de omkringboende et indleveringssted. Var altid underlagt et postkontor. (se Dansk Posthistorisk Selskab: http://www.dphs.dk) Satte sig formodentlig ikke spor i bygningsmassen og skal derfor ikke registreres.
Dyrefælde	Fx en ulvegrav, rævegrav mv.
Fasaneri	Hvis nævnt i forbindelse med fx en hovedgård anføres det som andre anlæg.
Fortidsminde (med undtagelse af voldsteder)	Er registreret i DKC.
Galge	Nok blot en galgehøj.
Gårde, der ikke falder i de anførte kategorier	Bagatelgrænse.
Høje	Heller ikke fx de såkaldte bålhøje registreres.
Håndkøbsudsalg	Udgør næppe en selvstændig bygning.
Kirkegård	Hører til enhver kirke – oprettes hvis der er tale om en separat kirkegård adskilt fra en kirke.
Orangeri	Anføres ikke som selvstændigt element, men under det element, det tilhører (typisk en hovedgård).
Præstebolig	Ligger ved stort set alle kirker og er ikke vurderet at have selvstændig interesse. – kun gældende i Vejle og Vendsyssel
Samtalestation	Et offentligt tilgængeligt sted, hvor man kan benytte telefon (se HT, 1. udg. p. 42).
Sessionssted	Har sjældent afsat sig væsentlige spor i bygningsmasse.
Valgsted	Har næppe afsat sig spor i bygningsmassen.

OVERSIGT OVER ”ANDET” MATERIALE

Henrik Petersen: *De danske Landbrug*

Alle bebyggelser anført i Henrik Petersen skal registreres.

Det er valgt at medtage alle kolonner fra tabellerne i Henrik Petersen i forbindelse med alle de elementtyper, hvor oplysningerne kan have relevans.

Det gøres for at reducere risikoen for fejl samt for at give elementoplysningerne en så ens struktur som muligt.

Hvis et element allerede er oprettet som fx en samling gårde/huse, forstad eller lignende (fx fra Trap 5), men i Henrik Petersen har status som en landsby eller hovedgård, oprettes det endvidere som en landsby eller en hovedgård.

Hvis et element allerede er oprettet som fx en samling gårde/huse, forstad eller lignende, men i Henrik Petersen har status en enestegård eller hus, tilføjes denne status i Anden status Henrik Petersen. Vær opmærksom på at standardisere skrivemåden. Hvis et element har status som enestegård, skal der stå enestegård (og ikke kun gård)!

Uddybende bemærkninger til nogle af kolonnerne i værket (se Fridlev Skrubbeltrang: ”Kildekritisk Vejledning” i De danske landbrug, p. 483-487)

Antal gårde: Alle brug, der i matriklen af 1688 er > 1 td. hartkorn

Huse med jord: Huse med mindre end 1 td. hartkorn 1688

Huse uden jord: Til mange huse har der efter al sandsynlighed hørt lidt jord fx i form af en kålhave.

Anden skyldsatsat jord: Udgør en meget lille andel af det samlede hartkorn. Kan omfatte såkaldt tyrejord (til græsning for bytyren), møllejord eller ødejorder.

Hvis to bebyggelser er anført i Henrik Petersen under ét:

Tjek af diverse kort inkl. sognekort med henblik på at afklare, hvilke af de to bebyggelser, tallene skal knyttes til

Hvis det ikke kan afgøres: Anfør tallene fra Henrik Petersen under begge bebyggelser og skriv i bemærkningerne, at det er gjort.

Elementtyper, hvorunder oplysningerne kan anføres

- Anden bebyggelse
- Andet hus/andre huse
- Enestegård
- Fiskerleje
- Forstad
- Færggård
- Hovedgård
- Landsby
- Mosekultivering
- Mølle
- Saml. af gårde/huse
- Stationsby
- Tjenestebolig (skov, klit, plantage)

Danmarks Stednavne

Navneendelse

Med inspiration fra Landsbyregistreringen i Fyns Amt (se p. 9-10) skelnes der mellem følgende endelser:

a) -um, -inge, -lev, -løse, -sted er de ældste navneendelser. De er dannet før vikingetiden og er knyttet til ejerlavet.

b) -by, -tofte, -bølle stammer fra vikingetiden og er knyttet til bebyggelsen (landsby, bol (gårdgruppe) og tofte).

- c) -torp (herunder også -drup, -rup og -strup) er dannet både i vikingetiden og middelalderen og er knyttet til bebyggelsen (jf. ovenstående).
d) -holt, -rød, -tved er middelalderlige navneendelser og er knyttet til skov og skovvrydning.
e) Naturnavne er knyttet til naturlokaliteter.
Endelserne findes i Danmarks Stednavne. Hjemmesiden for Institut for Navneforskning kan konsulteres for områder, hvor Danmarks Stednavne ikke dækker.

Dansk Stednavneleksikon: Jylland – nordlige del. Bind 2. 1982

Alfabetisk - skal det mon benyttes for Vendsyssel?
Rummer mange navne på landsbyer, hovedgårde og en del enestegårde

C. Christensen (Hørsholm): Agrarhistoriske Studier

Oversigt over hovedgårdstaksten 1670, 1770 og 1870. Kun oplysningerne fra 1770 inddrages., da 1670-registreringen er ukomplet, mens 1870 baserer sig på oplysninger fra Trap.

Dansk Mejeristat

Amtsvis registrering af mejerier fra 1930'erne. Skal supplere oplysningerne om mejerier fra Trap: Registrering af mejerier, som ikke er fanget i Trap samt - for de allerede registrerede mejeriets vedkommende – mejeriets navn og oprettelsesår.

Dansk Skolestat

Amtsvis registrering af skoler fra 1930'erne. Skal supplere oplysningerne om skoler fra Trap: Registrering af skoler, som ikke er fanget i Trap samt - for de allerede registrerede skolers vedkommende – skolens navn og oprettelsesår.

Kulturhistorisk inddeling af landskabet (bygdeinddeling)

Kulturbygd

Bygdens type er et udtryk for regionale forskelle i opdykningsgrad, afgrødesammensætning og -kvalitet samt bebyggelsesstruktur. Der skelnes mellem følgende typer: Agerbygd, skovbygd, hedebygd, kystbygd.

Agerbygd er sogne, hvor agerjordens omfang og kvalitet (opdykning og hartkornsprocent) var over gennemsnittet. Skovbygd er sogne med minimum 25% skov og/eller sogne domineret af overdrev. Hedebygd er sogne med minimum 35% lynghede og/eller hartkornstaksering under gennemsnittet. Kystbygd er afgrænset som de yderste ejerlav med direkte adgang til kysten (se *Kulturhistorisk inddeling af landskabet* p. 11. Se også p. 9-14 og det vedlagte kort).

Karl-Erik Frandsen: Vang og tægt

Kortene bagerst i bogen giver oversigt over det stedlige dyrkningssystem. Den anførte type afkrydses.

Vanddrevne Elværker i Danmark 1890-1940. Skov- og Naturstyrelsen, Miljø- og Energiministeriet. 2000.

Ingen erfaringer p.t.

Fredede bygninger

Se http://www.kuas.dk/bygningsfredning/fredede_bygninger/index.htm. På siden ses en optegnelse over fredede bygninger opdelt efter kommuner. Indtast de relevante oplysninger i boksen: "Fredede bygninger".